

р РАД АНТИФАШИСТИЧКОГ ФРОНТА ЖЕНА
ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

Учитељ

8999

Антифашистички фронт жена Црне Горе и Боке основан је олтап послије пете непријатељске офанзиве, јула мјесеца 1943 год. Но било би погрешно мислити да жене Црне Горе и Боке и прије тога нијесу учествовале у народно ослободилачком покрету.

Још и прије рата покрет жена против фашизма био је јак. Црногорке и Бокељке осјећале су да се приближава фашизам и рат и знале су шта он доноси. Осјећајући велику љубав према отаџбини и слободи водиле су на свој начин, учествовањем у демонстрацијама против ненародних режима хтијаконимских и скупоће, и биле још онда ријешене да уложе све своје снаге па и живот само да спријече глад и ропство.

На позив херојске Комунистичке партије Југославије 13 јула 1941 године устале су и Црногорке заједно са својим народом и сврстале се у борбене редове. За најсјеснијим женама пошли су масе Црногорки спонтано, из љубави према поморини и слободи, из љубави према браћи с којим су хтјеле да бијеле зло и добре. Спонтани покрет хи и рад жена није могао олтак бити обухваћен организацијом услед тога што непријатељ није дозвољавао дуже задржавање на једном терену. Читава наша војска и позадина стално је водила жесточе и тврдве борбе са окупатором и издајницима. 400 жена које су у првом отступању за Босну кренуле са нашом војском, доказ је да су Црногорке свјесно пошли новим путем. Знале су оне шта их чека: Глад, голотиња, разне болести тешки физички напор, упорне и тврдве борбе, пробијање кроз херцеговачко-босанске гудуре, кроз непријатељске ватрене обруче. Све су то оне хероје и подносиле заједно са својим друговима.

Рад жена поглавито се састојао у помагању војсци и учествовању у њој. У првим данима устанка скоро сва муниција, оружје, храна и одијело за наше одреде прешло је преко руку жена. У највећем броју жене су одржавале везу са окупираним крајевима, вршиле курирску и обавјештајну службу. Знала је Црногорка да се снађе у свом новом послу. Иако до јуче неука чобаница и пољска радница вјешто је уплатила у своју косу важна обавјештења или на њих намотавала вуну и плетићу хајбо чарапе за борце, пролазила поред окупаторских стражи и проносила у кулику драгоцене киквијаштеве кочије.

Касније кад су наши борци под навалом непријатеља и њихових четници отступили за Босну, остао је у Црној Гори и Боки једа

који би се тешко могао одржати да није био један велики број свјесних жена које су уз највеће животне опасности храниле наше повалинце. И онда кад је било најтеже и кад је изгледало немогуће пронијети храну и остало и пробити се непримјећен кроз непријатељске редове, жене су се сназавиле и вјешто обављале тај тешки посао. **Заје борбо**. Није бити никаквих препрека ни тешкоћа кад је у питаву помоћ за партизане. Нису водиле рачуна ни о својој нејакој дјечи која су често остајала по читаву ноћ или по неколико дана сама, и без мајчине његе. На том послу надале су оне често непријатељу у руке. И у тим прилицима држале су се достојно и настављале своју борбу. Ни једна ријеч признања поред свих мука није силазила са њихових усана. Презирале су и мрзиле вликовце и на разне начине им се светиље.

Ухватили су 70 годишњу старицу, мајку нашег велок јунака Пека Ђапчевића. Нашли су јој пиштољ у кедрима. Није им хтјела рећи чији је ни за шта је спремљен. Мучили су је и најзад осудили на смрт. Касније се ипак спасла захваљујући својој одлучносћи.

Млада дјевојка Јоана Балетић из Никшића била је ухваћена од непријатеља. Осутили су је на смрт. У средини Нишића дигли су је у вјешала и натјерали народ да дође да гледа вјерујући да ће она бити страшно преплашена и да ће то панично дјеловати на остале. Али ~~никоје нису~~ млада Јока је поносна дошла до вјешала, с мржњом и презрећем је гледала зли овце и узвикнула: народу: позправите другове, нека наставе борбу, живио Тито.

Дара Чокорило ради као илегалац. Пошли је да хвата везу са једном групом партизана. Препознали су је изроди иако је била у преобучена у сељачко одјело. Ухватили су је и осудили на смрт. На путу за стрелиште она ћиличе партији, Титу, војсци, пред само стрељање скида ципеле, даје их и каже: пошаљте ове ципеле друговима, то им је посљедни поздрав од Даре. Издишући узвикнула је: Живјели партизани.

Нијесу ни старице, наше мајке изостале иза ових младих бораца за слободу. Давале су оне своје синове и кћери на олтар слободе но без суза и кукања.

Зорка Вујисић из села Липова код Колашина изгубила је три сина. Сву тројицу је ~~хладни~~ пренијела на својим рукама до домаћег гробља. **Не би ми било тако тешко да су погинули у борби, али ме страшно бали што сву тројицу ухватише вликовци**, их сасузе им Најмлађег, кухијеубили срдњошколца

сеоска одборница, хлопчака којих учествује у рјешавању свих питања која се тичу села и без престанка ради. - Хоћу да наставим оно за што су моја дјеца дала свој живот, хоћу да покажем и пријатељима и непријатељима да знам зашто сам дала своју дјецу. Ђ- каже она.

Мајка Дедић била је затворена са цијелом породицом уз.

Једног дана у затвору се чуо плптунал. Знала је мајка Дедић да је то било намијенено именој дјеци. Знале су то и остале затворенице и почеле су да плачу. Но мајка Дедић није дала к, натјерала их јесве да пјев ју и сама пјевала да ми доказала непријатељима да не жали што је дала дјечу за слободу. Стотине и иљаде мајки Црногорки херојски поднисле смрт своје дјеце и сбојих јединца. Мајка Рашовић каже приликом погибије свога јединца сина: Нека је твоја смрт срећна за црногорски народ.

И Црногорке у војсци биле су прави хероји. Онесу заједно са својим друговима пронијекле славу црногорског оружја широм света.

Кад је био у питању опстанак једног нашег батљона на Ливну због недостатка муниције скочила је Драгица Ђурашевић у експлозију непријатељска оклопна кола идок се још водила жестока борба, савладавши с другог вима шофера износила друgovima сандуке муниције и тако омогућила одржавање батљона и заузети Ливнал. Касније је приликом једног бомбардовања кад су је другови преносили говорила им је: другови оствите менекспасите митраљезе.

Данија Лазаревић курир IV Пролетерског бригад јуришала је међу првима у борби на Јабљици. Смртно рањена говорила је друговима: само напријед друговијош мло и положаји су наши.

Јулија Влаховић пор. МОВ остала је као веза између чета код Јајца. УЦД Навеље Бршећи своју дужност наишла је на тројицу усташа. Одма је заузела положај и сама почела борбу са њима. Успјела је да убије двојицу и рани трећег, али је и сама била рањена. Ускор затим нашли су партизани и спасли је.

Д борби у Плевљима остало је једна група од 8 партизана у самом граду да да отступницу јединицама које су се повлачиле. Међу њима је била и млада гвртизанка Добрила Ојданић. Непријатељска ватра била је жестока и ситуација врло критична па су другови предложили повлачење. Али их је Добрила била свјесна да се отступница под сваку цијену мора држати и уста вљала је другове. Кад је ватра била неиздржљива б другова је отступило а она је са једним изашла на улицу и отворила ватру, убили су бе Талијана а затим и сама рањена успјела је да изнесе на леђима тешко рањеног друга.

Сестре Мадица Ђубица и Стана Мартиновић болничарке биле су у најтежим часовима на Суђесци стално уз рањенике и превезала их под кишом куршума. Палесу и саме једна поред друга од непријатељског баца.

Послије V непријатељске офанзиве нашим јединицама успјело је да држе стално у својим рукама један дио територије Црне Горе и рад антифашистичког фронта почeo је да се развија нагло. Жене одржавају своје састанаке уже састанке и шире конференције на којима читају материјале и уздижу се политички. На тим конференцијама оне одлучују о најбољем начину помоћи војсци и народној власти, организују ношење млијека и осталих хамирница за наше болнице, прикупљају добровољне прилоге за војску и сиромашне породице. Одбори АФЖ-а организују радионице у којима се на примитиван начин прерађује вуна и кожа, за обућу борцима, шие рубље и одијело, тка сукно итд. Тако су појединачне радионице у срезу шавничком мјесечно избацивале од 500 - 700 пари чарапа, рукавица и шалова до близу 100 цемпера. Кад је формирана Осма бригада жене су шавничког среза снабдијеле вешом и обуле 150 бораца. На Јабљаку је том приликом за 24 сата сашивено 150 пари веша. На дан формирања бригаде жене истога среза дале су 800 пари чарапа, 12 цемпера 220 рукавица и шалова.

Не само у шавничком него и у свим осталим срезовима одбори АФЖ-а активно су радили на преношењу муниције за вријеме непријатељских офанзива, грађењу или рушењу путева - већ према потреби, преношењу рањеника, кад год је то било потребно, прикупљале и ревносно снабдијевале војску и болнице хамирницама и плетеном робом.

Антифашистички фронт жене охватио је све поштене и родољубиве жене Црне Горе и Боке и много им помогао у њиховом уздизању и освештавању. Нема политичког или маког питања које не интересује ћах Црногорку. Многа је од њих под старе дане научила да чита и данас сриче чланке који говоре о борби и напорима наших народа и наших савезника. Особито се свака интересује за живот жене у Совјетском Савезу и са задовољством слушају о новој и сретној совјетској жени. Кроз своју организацију Антифашистичког фронта жене многе су се стручно осposobile за болничарке, диктилографије и научиле да читају и пишу.

8993

која је иако члан Прегсједништва ЦАСНО-а највећег законодавно и извршног тијела Чрне Горе и Боке. Све другарице из Главног одбора улажу највеће напоре да уздингу организацију и оправдају повјерење које су им дали жене. Једна од најнативнијих је другарица Лидија Јовановић, секретар одбора, која је кроз ову борбу живећи у војсци и позадини стекла мога драгоценја искуства која преноси на друге.

Тежње и смјернице даљег рада Антифашистичког фронта жена Чрне Горе и Боке јесу, да у своју организацију обухвате и посљедњу поштену и родољубиву жену која је из ма којих разлога остала позади нашег покрета. Поредићи политичку свијест жене, путем разних курсева, штампе и разговора,

другови предложили повлачење. Али их је Добрила биласвјесна да се отступница под сваку цијену мора држати и уста вљала ј другове. Кад јеватра била неиздржљива б другова је отступило а онаје са једним изашла на улицу и отворила ватру~~убили~~ су б Талијана а затим и сама рањена успје а једа изнесе на ле ђиматешко рањеног друга.

Сестре Мидц Ђубица и Стана Мартиновић болничарке биле су у најтежим часовима на Суђесци стално уз рањенике и превијала их под кишом куршума. Палесу и саме једна поред друг од непријатељског баџча.

Послије V непријатељске офанзиве нашим јединицама успјело је дадрже стално у својим рукама један дио територије Црне Горе и рад антифашистичког ф. ж. почeo је да се развија нагло. Жене одржавају своје ~~активних~~ уже састанке и шире конференције на којима читају материјале и уздижу се политички. На тим конференцијама оне одлучују о најбољем начину помоћи војсци и народној власти, организују ношење млијека и осталих намирница за наше болнице, прикупљају добровољне прилоге за војску и сиромашне породице. Одбори АФЖ-а организују радионице у којима се на примитиван начин прерађује вуна и кожа, за обућу борцима, шије рубље и одијело тка сукно итд. Тако су поједиње радионице у срезу шавничком мјесечно избацивале од 500 - 700 пари чарапа, рукавица и шалова до близу 100 цемпера. Кад је формирана Осма бригада жене су шавничког среза онабдијеле вешом и обуле 150 бораца. На Јабљаку је том приликом за 24 сата сашивено 150 пари веша. На дан формирања бригаде жене истога среза дале су 800 пари чарапа, 12 цемпера 220 рукавица и шалова.

Не само у шавничком него и у свим осталим срезовима одбори АФЖ-а активно су радили на преношењу муниције за вријеме непријатељских офанзива, грађењу или рушењу путева - већ према потреби, преношењу ~~активних~~ рањеника кад год је то било потребно, прикупљале и ревносно снабдијевале војску и болнице намирницама и плетеном робом.

Антифашистички фронт жена охватио је све поштене и родољубиве жене Црне Горе и Боке и много им помогао у њиховом уздизању и освештавању. Нема политичког или маког питања које не интересује ћах Црногорку. Многа је од њих под старе дане научила да чита и данас сриче чланке који говоре о борби и напорима наших народа и наших савезника. Особито се свака интересује за живот жене у Совјетском Савезу и са задовољством слушају о новој и сретној совјетској жени. Кроз своју организацију Антифашистичког фронта жена многе су се стручно оспособиле за болничарке, диктиографкиње и научиле да читају и пишеу.

На челу Антифашистичког фронта жена Црне Горе и Боке сроји главни одбор који је изабран на I Конгресу АФЖ Цр. Горе и Боке. У одбору су 18 другарица а претсједница је стара Марија Митровић мајка два погинула партизана.